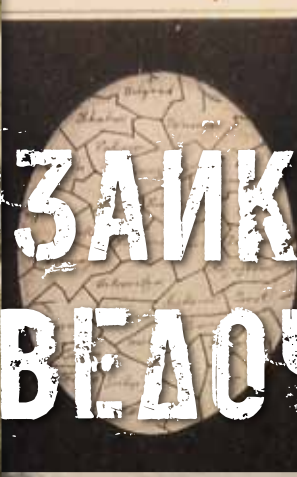

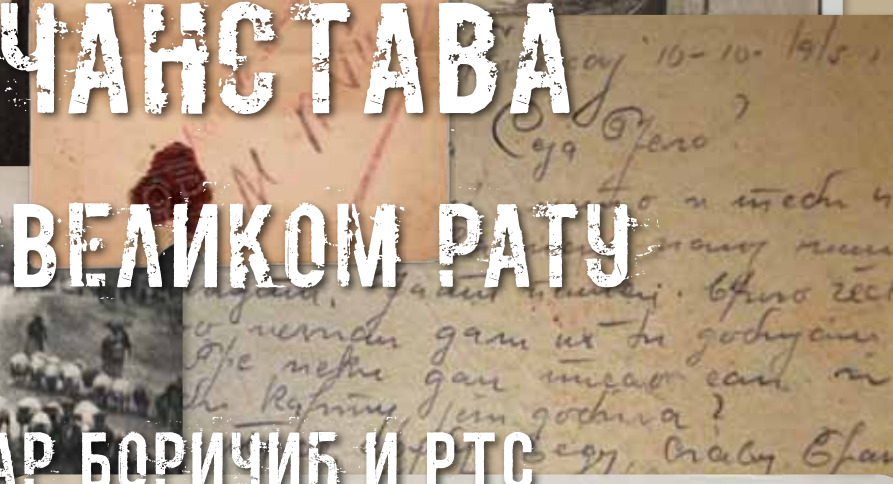
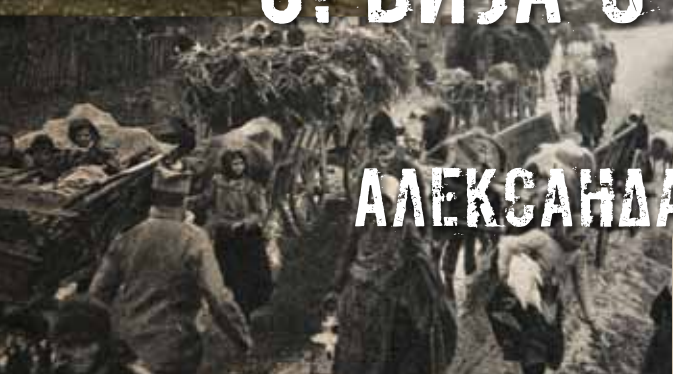
IL Y A DE LA PLACE POUR TOUS...
LE JUGEMENT DU ... HEROS

МОЗАИК ИЗВОРНИХ СВЕДОЧАНСТАВА

СРБИЈА У ВЕЛИКОМ РАТУ

АЛЕКСАНДАР БОРИЧИЋ И РТС

РТС

Изложбени хол
Београд, Таковска 10

1. децембар
19. децембар 2014.

**МОЗАИК ИЗВОРНИХ
СВЕДОЧАНСТАВА
СРБИЈА У ВЕЛИКОМ РАТУ**

АЛЕКСАНДАР БОРИЧИЋ И РТС

РТС

**Изложбени хол
Београд, Таковска 10**

**1. децембар
19. децембар 2014.**

Издавач

Радио-телевизија Србије

За издавача

Никола Мирков, в. д. генералног директора РТС

Аутор текста

Доц. др Александар Животић

Аутори изложбе

Александар Боричић

Доц. др Александар Животић

Аутори поставке

Петар Ђиновић

Ивана Мишић

Наташа Богдановић

Руководилац службе

Баштина и културна

продукција РТС

Момчило Дрињаковић

Одговорни уредник Галерије РТС

Петар Ђиновић

Лектор

Боја Јовчић-Талијан

Фотографије

Ненад Павловић

Ликовно-графичко решење и припрема

Зоран Ђорђевић

Штампа

Штампарија РТС

Тираж

1000

Београд, 2014.

Председник Савета РТС за ликовно стваралаштво

Никола Мирков

Извршни продуцент

Славица Стефановић

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ISBN 978-86-6195-051-3

Мозаик изворних сведочанстава Србије у Великом рату

Приближавање стогодишњице почетка Првог светског рата и нов ревизионистички удар политички ангажоване историографије отворили су низ нових расправа о темама и проблемима везаним за узроке и ток Првог светског рата, а посебно за место и улогу Краљевине Србије у догађајима и процесима који су довели до отпочињања тог светског сукоба, утицали на његово разбуцтавање и усмеравали сам ток рата. Поновно инсистирање на питањима за која смо мислили да су напором генерација историчара на њих дати одговори – наметнуло је потребу преиспитивања и анализе познатих историјских извора.

Обиље архивских докумената, фотографија, предмета, разгледница, писама, пропагандних плаката похрањених у пребогатим фондусима домаћих и страних архива и музеја речито и сликовито говори о искушењима Великог рата, ратним напорима Краљевине Србије, страхотама кроз које је прошло њено становништво, злочинима почињеним над српским народом, месту и улози Србије у плановима Централних сила, политици савезника према њој, као и доприносу Србије победи Антанте у Првом светском рату. У моментима када нам се наивно чинило да готово нема документа, писма, фотографије или плаката који није био познат генерацијама историчара што су се истраживачки посветили феномену

Великог рата и није се нашао под лупом историографске анализе – једна приватна збирка настала дугогодишњим напорним трудом ентузијасте и заљубљеника у прошлост у потпуности је демантовала такво, већ укоренењено и распрострањено схватање.

Александар Боричић, угледни српски одбојкаш и дугогодишњи репрезентативац, познати тренер и спортски радник, представник српске одбојке у међународним спортским институцијама, личност огромног и неспорног ауторитета у међународним спортским круговима, заљубљеник у филателију и старине, неуморним вишедеценијским радом је успео да створи једну од најбогатијих приватних колекција фотографија, писама, плаката и дописница насталих у време Великог рата. Највећи део колекције Александра Боричића до сада није био познат стручној и широј јавности.

Одлучујући се да београдској јавности представимо само део пребогате збирке Александра Боричића, издвојили смо најупечатљивија изворна сведочанства која говоре о Србији у Великом рату. Сматрали смо да ширина саме збирке дозвољава осликавање различитих аспеката учешћа Србије у том ратном сукобу. На једној страни, она нуди живо ткање нарације о ратним изазовима, сукобима, страдањима и бременитостима самог рата, док на другој стра-

ни јасно осветљава другу страну рата – сва она дешавања, догађаје и процесе који често у историографским анализама остају на маргинама главних токова, а који не само што употпуњавају мозаик прошлих времена већ убедљиво и у тоталитету говоре о целини историјских збивања.

Имајући то виду, одлучили смо се да кроз призму збирке Александра Боричића посматрамо две стране рата – ону везану за сама дешавања на фронтима и бојним пољима и њихове директне последице и ону која се тиче живота иза утврђених линија фронта, а који се обликовао и формирао под утицајем ратних збивања и који је често креирао расположење, дух, па и стање на фронту. Први део изложбе смо назвали „Лице“. Настојали смо да у светлу збирке, првенствено њених вредних фотографија, представимо ратне напоре Србије у 1914. и 1915, прикажемо њене храбре ратнике, представимо њихов изглед, физиономију, њихову спремност и опремљеност за вођење рата, њихово расположење, стремљења и хтења. Посебну вредност представљају фотографије српских артиљераца и њихових оруђа настале током борбених дејстава или у ретким тренуцима примирја, доколице и одмора. Потресне слике страдања и голготе кроз коју је прошла српска војска у зиму 1915/16. сваки пут изнова својом експресивношћу изазивају јаке емоције. Фотографије изнурених српских ратника и колона цивилног становништва које се за војском кретале албанским врлетима и беспућима упечатљиво говоре о готово библијским оквирима страдања српске војске и цивила у данима највећих искушења Великог рата. Насупрот томе, фотографије везане за период опоравка на Крфу дају сасвим другачију слику, пуну полета, ентузијазма и жеље за повратком у поробљену отаџбину. То више нису представе из-

немоглих српских војника, одевених у остатке нечега што је некада била униформа српске војске, које савезници прихватају и евакуишу далеко од крајева у којима су рођени, већ импресивне слике стаситих Шумадинаца, Мораваца, Тимочана, Подрињаца, одевених у нове униформе, опремљених и спремних да се победоносно врате својим породицама, кућама и имањима. Уз њих су и представници српске интелектуалне и политичке елите који далеко од отаџбине настоје да осигурају политичке и дипломатске услове за повратак у земљу и припреме се за послератну обнову. Оптимистично делују и сведочанства о борбама и животу на Солунском фронту. Кроз фотографије ове збирке можемо пратити кретање српских војника са Крфа до Солуна савезничким бродовима, њихов долазак на фронт, поседање положаја у планинским областима, стварање читавог система утврђења и саобраћајница, организацију система командовања и снабдевања, али и крваве борбе на Горничеву, Кајмакчалану, Могленским планинама и Добром пољу. Посебно су упечатљиво приказани моменти савезничке параде победе одржане у Паризу 1919. и учешћа једног ешелона српских ратника који импонују самом својом појавом, држањем, наступом и озбиљношћу. Насупрот томе, потресна сведочанства о бесстијалности ратних злочина почињених над српским народом током казнене експедиције 1914. и окупационог терора 1915–1918, разарању инфраструктуре и одношењу и пљачки културних и материјалних добара јасно говоре о суровости и безобзирности немачког, аустроугарског и бугарског окупационог апарата.

Свестраност и свеобухватност збирке Александра Боричића омогућила нам је да другу страну Великог рата представимо у свој њеној разноликости и различитости. Зато тај сегмент

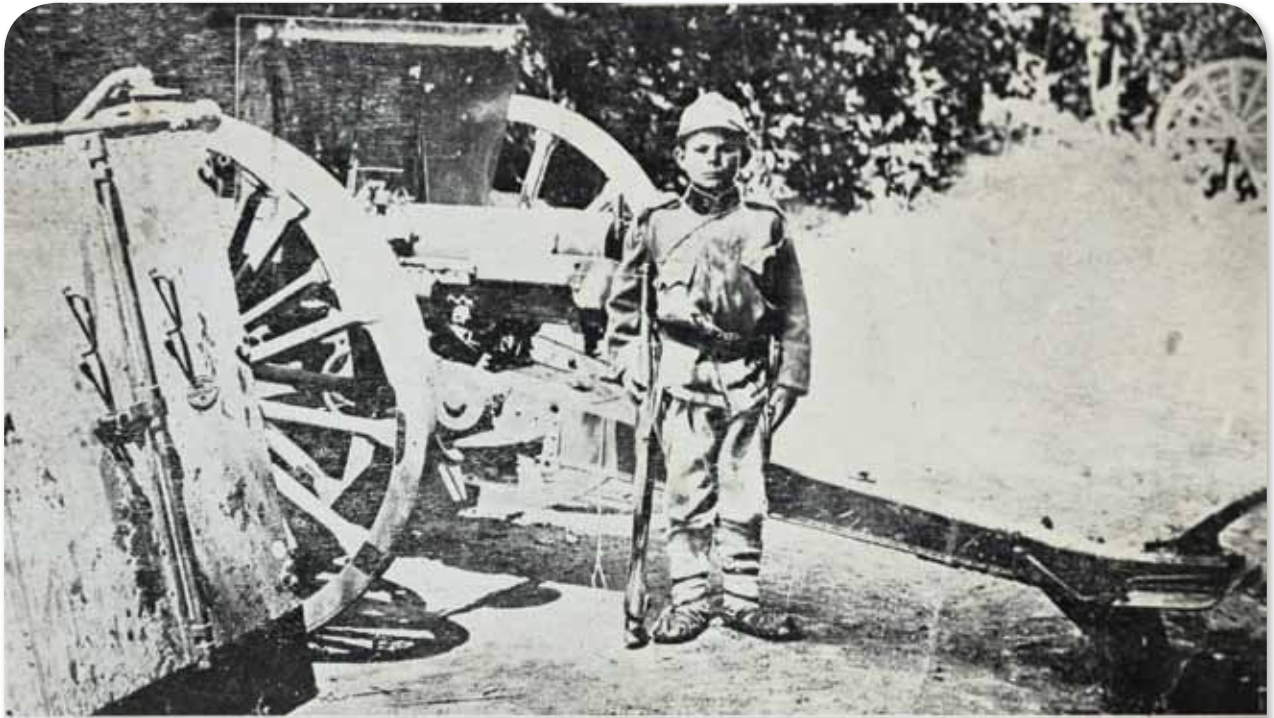
изложбе носи прозаичан назив „Наличје“. Ратна пропаганда, као свеприсутни пратилац ратова и неизоставни аспект ратовања, своју пуну афирмацију доживела је током Великог рата. То су били моменти кад су све ратујуће стране, настојећи да представе себе у светлу које им се чинило најпожељнијим и најефектнијим, да унизе противника и психолошки делују на њега и његово расположење, путем различитих ратних плаката и дописница покушавале да креирају будућу стварност. Плакати и дописнице с пропагандним мотивима говоре како су аустроугарски и немачки пропагандисти видели Србе и Србију, на који начин су их представљали и какво су мишљење о тој земљи и њеном народу желели да формирају код својих грађана. Сликама дивљачке, сељачке и нецивилизоване Србије супротстављали су жељене, исфабриковане слике германске бригае о српским рањеницима и ратним заробљеницима које су биле у потпуном контрасту са стварношћу.

Насупрот пропаганди и жељама пропагандиста стоје слике свакодневног живота у Србији током првих година рата, слике деце која одрастају у сенци рата, жена и старца који се далеко од фронта труде да сачувају децу и имања, трговине која се одвија на замрлим и занемелим градским пијацама, ратних инвалида који се оспособљавају за цивилни живот – које показују сву жилавост животне инерције у судару с ратним вихором. Војничка писма и дописнице изражајношћу рукописа, живошћу боја и снагом личних порука и печата чувају свест о уникатности и непролазности тренутка – момента у коме настају и одражавају сву сложеност околности и ситуација. Они на позорницу самих збивања изводе појединца са свим његовим врлинама и слабостима. У кратким и ефектним потезима сликају психолошке портрете српских ратника, представљајући њихова унутрашња стања, бригае, дилеме,

муке, неизвесности шта наредни дан носи, хоће ли икад видети своје најближе.

Посебан сегмент изложбе посвећен је доласку страних медицинских мисија и њиховом раду у Србији током Великог рата. Србија, као мала и неразвијена земља, с недовољно развијеном здравственом службом и недовољним бројем лекара и медицинара није била у стању да одговори изазовима какве је пред њу поставио тако велики ратни сукоб. У данима кад су српске војне и цивилне болнице биле преплављене рањеницима и болесницима, кад су малобројни српски лекари неуморно радећи падали покошени opakим заразама, небројене медицинске мисије које су дошле у Србију помогле су да се многи рањеници излече и опака епидемија победи. Њихов рад и заслуге трајно су се урезали у колективну свест и памћење српског народа. Низ до сада непознатих фотографија које упечатљиво сведоче о њиховом труду и несебичној помоћи представља, по нашем суду, изузетну вредност ове изложбе.

Први светски рат је са свим својим изазовима и страхотама оставио неизбрисив траг у колективној свести читавог низа генерација које су стасавале и стасавају у Србији. Свест о великим данима славе и незабележеног страдања, дедовима солунцима и њиховим делима, бакама које су на својим плећима одржале живот у ратом разореној и окупираној Србији, представља један од угаоних каменова српског националног идентитета. Презентовањем збирке Александра Боричића чува се свест о прошлости и негује сећање на Велики рат и место, улогу и значај у њему Србије као мале балканске земље чијим су тлом тих дана газили велики људи.

ELEVEN-YEAR OLD BOY WHO HELPED SERVE THIS SERBIAN GUN

ДЕТЕ У РАТУ

IL Y A DE LA PLACE POUR TOUS...
LE JUGEMENT DU ... HEROS

СРБИЈА КАО НОСИЛАЦ САВЕЗНИШТВА

ТАМО ДАЛЕКО...

ИЗБЕГЛИЦЕ

Франсој 10-10-1915,

Српска Црква Београд

Здраво сам много и тесно и
деца маме. За мене нема ризика
Француски. Ја сам бивши. Било је то
само неки дан и не година.
Пре неких дан тесно сам и
буде Рајну једна година?
Што, Београд, Београд, Београд
и Французи, Београд и Французи
Београд и Французи

ВОЈНИЧКО ПИСМО

САВЕЗНИЧКЕ ЗАСТАВЕ НА ДОПИСНОЈ КАРТИ

СЕРБСКІЙ НАЦІОНАЛЬНЫЙ ГИМНЪ.

Боже сильный, Ты спасаешь насъ отъ злобы и враговъ,
Боже правде Ты што спасе Од престола до сад насъ,

и народъ свой сохранишь отъ алмыхъ бѣдъ и алмыхъ оковъ, и Твоей ве-
чу и од сад наше гла-се, И од сад нан буди спас! Моимъ ру-

лякой славою осчастливишь весь народъ Боже сильный, Боже правый,
пом води брани Будущности српски брод Боже спаси. Боже храни

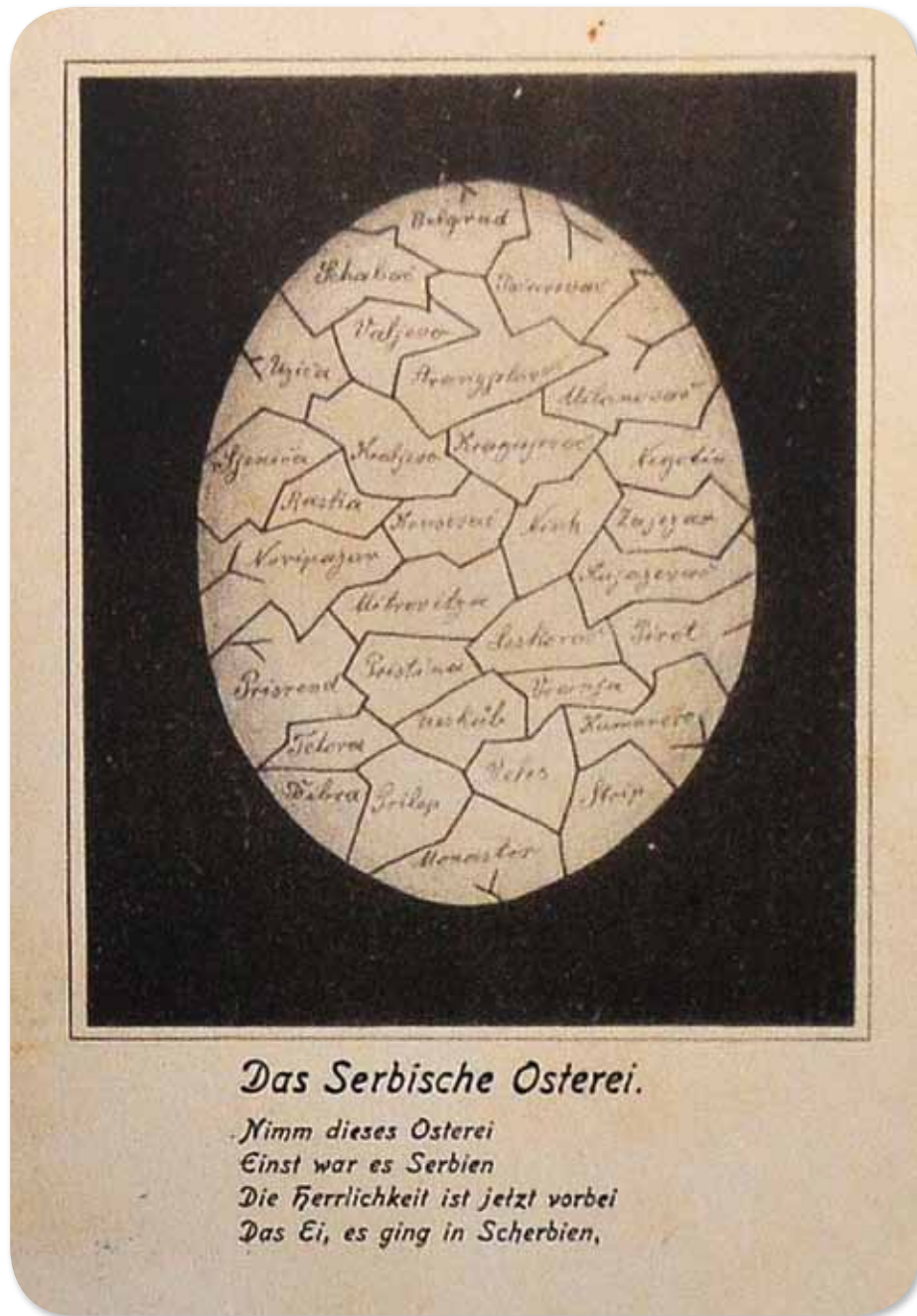
со-храни Ты сербскій родъ! Бо-же сильный, Боже пра- вый
Српског Краля, српски родъ! Бо-же спаси, Боже хра- ни

со-храни Ты сербскій родъ.. Боже правый, сохрани сербскій родъ.
Српског Краля, српски родъ! Боже храни Српског Краля, српски родъ!

ВЪ ПОЛЬЗУ РАНЕНЫХЪ И БОЛЬНЫХЪ ВОИНОВЪ

ВОЙНА 1914.

СРПСКА ХИМНА НА РУСКОМ ЈЕЗИКУ

ПОЛИТИЧКА ПРИПРЕМА ЗА ОСВАЈАЊЕ СРБИЈЕ

РАТНА РАЗАРАЊА У БЕОГРАДУ

ВОЈНИ ШТАМБИЉ

МИСИЈА РУСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ
ЗА ПОМОЋ СРБИЈИ И ЦРНОЈ ГОРИ

ПРОСЛАВА ПОБЕДЕ У РАТУ И ПРИПРЕМА ЗА УЈЕДИЊЕЊЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

САВЕЗНИЧКЕ ЗАСТАВЕ ЗА ПРОСЛАВУ УСКРСА

МИЛУНКА САВИЋ

РАТНА ПРОПАГАНДА

РАТНА ПРОПАГАНДА

МОЛИТВА

MRS. ST. CLAIR STOBART.

Mrs. Stobart was one of the British nurse-heroines of Serbia during the period of that gallant kingdom's most terrible trial. Her field hospital did invaluable work, and she was devoted in her attention to the poor Serbian refugees as well as to the wounded. Mrs. Stobart received the Serbian Order of St. Sava and the Order of St. John of Jerusalem.

СТРАНЕ МЕДИЦИНСКЕ МИСИЈЕ

Биографија

Александар Боричић

Рођен 26. 5. 1948. у Београду.

Дипломирао на Вишој економској школи Универзитета у Београду.

Дипломирао на Вишој тренерској школи Универзитета у Београду.

Почасни професор Универзитета у Београду.

Играчка и тренерска каријера:

Играч Одбојкашког клуба Црвена звезда.

Освајач више титула шампиона државе и победника Купа.

Репрезентативац Југославије 103 пута.

Освајач бронзане медаље на Европском првенству 1975.

(прва европска медаља у одбојци).

Као тренер ОК Црвена звезда, са женском екипом освојио бронзану

медаљу на Купу Европе 1986, пет титула шампиона државе и четири

титуле победника Купа.

Био:

Председник Спортског друштва Црвена звезда;

Председник Спортског савеза Београда;

Потпредседник Спортског савеза Југославије;

Потпредседник Југословенског олимпијског комитета;

Председник Балканске одбојкашке асоцијације.

Активан:

Председник Одбојкашког савеза Србије;

Први потпредседник Европске одбојкашке конфедерације;

Извршни потпредседник Светске одбојкашке федерације;

У Европи једини освајач европских медаља као играч, тренер

и председник Савеза.

Хоби:

Филателија

Добио Гран-при (једини у Србији) за колекцију Поштанска историја Србије.

Добитник више златних медаља на светским и европским изложбама за

колекције Поштанска историја Србије и Поштанска историја Црне Горе.

Председник Савеза филателиста Србије.

Породица, више од злата:

Горослава, Александра, Ивана, Никола, Матеја и Валентина.

Теме поставке су:

1. Голгота
2. Солунски фронт
3. Ратна разарања
4. Ратни злочини
5. Живот под окупацијом
6. Избеглице и заробљеници
7. Лекарске мисије
8. Полазак са Крфа и Солуна
9. Солун и Крф
10. Живот иза фронта
11. Српске избеглице у Француској
12. Ратна пропаганда
13. Ратна политика
14. Српска војничка пошта
15. Молбе и молитве
16. Плакати
17. Војничко позориште

